Effectief klasmanagement
Van grenzen stellen tot verbinden

Verbindend verder – 14 november 2025

An Leroy

RAAMWERK KLASMANAGEMENT

Link naar de inspiratiegids en de cases van de scholen

Hoe tot stand gekomen?

OBPWO onderzoek 22.06
https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsonderzoek/project/2021
Elke Struyf, Debbie De Neve, An Leroy & Saskia Vets

Identificatie van belangrijke bouwstenen voor effectief klasmanagement
- Uitgebreide literatuurstudie
- Focusgroepen met werkveld en experten
- 10 case studies

Opbouw van het raamwerk

- **Vooral inzetten op preventieve strategieën**
- **Daarnaast ook curatieve strategieën nodig**

Klasmanagement bestaat uit de combinatie van preventieve en curatieve maatregelen die bijdragen aan een omgeving die lesgeven en leren mogelijk maakt.

Opbouw van het raamwerk

- **Raamwerk biedt zicht op de essentiële bouwstenen + complex en veelzijdig**

- **Vraagt een schoolbrede aanpak**
  - Sterke schoolleiding
  - Professionalisering
  - Teamwerk

Opbouw van het raamwerk

- **Generieke theoretische onderbouwing**
  - Leren van gedrag
  - Motivatie
  - Groepsdynamiek
  - Fase in ontwikkeling

Kern = 9 bouwstenen

1. Leerkracht-leerling relatie
2. Regels en routines
3. Socio-emotioneel leren
4. Herstelgericht werken
5. Omgaan met ongewenst gedrag
6. Didactiek en vakkennis
7. Infrastructuur en inrichting
8. Cultureel responsief lesgeven
9. Ouder als partner

DOWNLOAD DE INSPIRATIEGIDS

Universiteit Antwerpen
KdG Research
Karel de Grote Hogeschool

Inspiratiegids: werkinstrument

ONDERZOEK UITGELICHT

Deze inspiratiegids is onderbouwd vanuit onderzoek. Bij de beschrijvingen van de bouwstenen geven we in 'Onderzoek uitgelicht' meer toelichting over de effectiviteit van een bepaalde praktijk of relevante tips die uit onderzoek naar voor komen.

PRAKTIJKVOORBEELD

Bij 'Praktijkvoorbeeld' lees je inspirerende voorbeelden van de deelnemers aan de focusgroepen of concrete acties uit één of meerdere scholen uit het casestudie onderzoek.

REFLECTIE

De rubriek 'Reflectie' bevat vragen om over na te denken als individuele leerkracht en om over van gedachten te wisselen met het hele schoolteam.

Uitleg bouwstenen met voorbeelden uit 10 scholen

Basisscholen	Secundaire scholen
1. Ursulinen Mechelen: *Connectiebeleid met ouders en leerlingen als basis voor klasmanagement*	1. Sint Maria Geel: *Driehoeksgesprekken en formatieve evaluatie*
2. Futura Buitengewoon Basisonderwijs Geluwe: *Werken met planners brengt rust en maakt differentiatie mogelijk*	2. Pius X Antwerpen: *een zorgzaam schoolteam met een herstel- en sanctiebeleid*
3. Sint Pietersschool Mechelen: *Positieve relaties op school – herstelgericht werken en aandacht voor diversiteit*	3. Visitatie Mariakerke: *Project Samenwerkende Vakken in de B-stroom. Lesgeven in kernteams en met activerende werkvormen*
4. Jenaplan de Feniks Gent: *Samen leren met verschillende leeftijden zorgt voor een hechte schoolcultuur die de jongsten overnemen van de oudsten*	4. LAB Sint-Niklaas: *Vernieuwde schoolorganisatie waar leerlingen zelfregulerend leren en leerkrachten als coaches samen verantwoordelijk zijn voor de leerlingen*
5. Gaaf! Aalst: *Zelfstandig leren bevorderen met planborden en lesgeven in teamteaching maakt klasmanagement vlotter*	5. ZAVO Zaventem: *Gedragsbeleid 'Warm en Kordaat', obv diverse theoretische kaders en waar 'Ik aanvaard iedereen zoals die is' de basisregel is*

BOUWSTEEN 1: ZET IN OP EEN POSITIEVE LEERKRACHT-LEERLING RELATIE

Besteed voldoende tijd en aandacht aan een goede relatie met je leerlingen. Doe dat zowel bij de start als tijdens het schooljaar. Een veilig klimaat waarin je de leerlingen en hun sterktes goed kent, zorgt voor meer respect, positiever gedrag, een grotere betrokkenheid en betere leeruitkomsten.

- Wees een *warm demander*
- Strategieën om warme relaties op te bouwen met leerlingen
- Installeer routines om verbinding te stimuleren, zowel in de klas als op niveau van de school
- Reflecteer over het beeld dat je hebt over leerlingen

Voorbeeld LAB sint Niklaas – secundair onderwijs

Fig. 2. *Sport en spel om verbinding te stimuleren.*

Sport en spel om verbinding te stimuleren:

Elke volledige lesdag een half uur sport en spel voor elke graad.
1 keer in de week een gezamenlijke wandeling.

Steeds dezelfde leerkrachten als begeleiders.
Leerlingen hebben hier geen vaste klas voor.

"Je leert iedereen kennen in je jaar, op andere scholen leer je alleen je klas zelf kennen. Ik vind het wel leuk als je dan meer mensen kent." (leerling)

BOUWSTEEN 2: INSTALLEER DUIDELIJKE REGELS EN ROUTINES

Regels en routines brengen rust en bevorderen efficiënt klasmanagement. Stel een beperkt aantal duidelijke regels op. Leer routines aan en oefen deze grondig vanaf het begin van het schooljaar. Installeer de regels en routines zoveel mogelijk schoolbreed, en volg ze samen op als team.

- Stel duidelijke regels op
- Maak met routines je klasmanagement efficiënt
- Oefen regels en routines bij de start van het schooljaar
- Hou vol tot het gewenste gedrag de norm wordt

- De rol van schoolleiding en teamwerk in het opstellen en handhaven van regels en routines

Voorbeeld Sint-Pieters Mechelen - basisonderwijs

Fig. 1. *De Gouden schoolregels die ophangen in de gang* (links) *en aan de ingang van de school* (rechts).

Leerkracht:
"Het helpt echt dat je op 1 september bij de kleuters al een stilteteken hebt of de zin: 'Stop en dan houdt het op'. Dat is heel dankbaar, die regels in de school die bijna geen extra uitleg nodig hebben, zeker voor kinderen met nog weinig taal."

Leerling:
"In het derde en vierde waren er veel kinderen die hun potlood in twee deden of zo superlang slijpen, die zorgden niet voor hun materiaal en dan zegt de juf 'wij hebben die regels niet voor niets' en dan bespreken we dat in de kring."

Voorbeeld Gaaf! Aalst - basisonderwijs

Fig. 11. *Stappenplan in unit 2 voor de leerlingen.*

Fig. 12. *Leerkrachten kijken agenda's en huiswerk na dat leerlingen afgeven in de daarvoor voorziene bakken (stap 1 van de ochtend-*

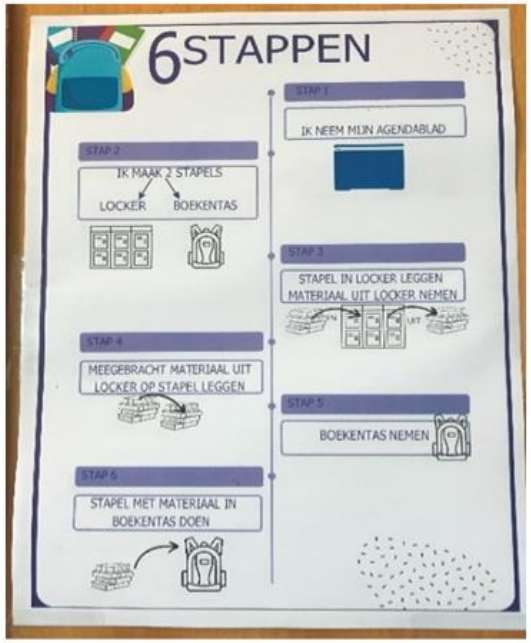

Fig. 13. *Ochtendroutine/stappenplan van unit 4 en hun lockers met materiaal.*

BOUWSTEEN 3: BEGELEID SOCIO-EMOTIONEEL LEREN

Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen heeft een positieve impact op je klasmanagement. Leerlingen een set sociale, emotionele en relationele vaardigheden, attitudes, gedrag en waarden aanleren brengt op. Door in te zetten op socio-emotioneel leren kunnen leerlingen hun gedachten, gevoelens en gedrag in eigen handen nemen, zowel op school als in het latere leven.

- Leer je leerlingen socio-emotionele vaardigheden aan
- Deel verantwoordelijkheid met leerlingen
- Leer leerlingen strategieën aan om spanning te ontladen
- Leer bij over socio-emotioneel leren

Voorbeeld Futura – buitengewoon basisonderwijs

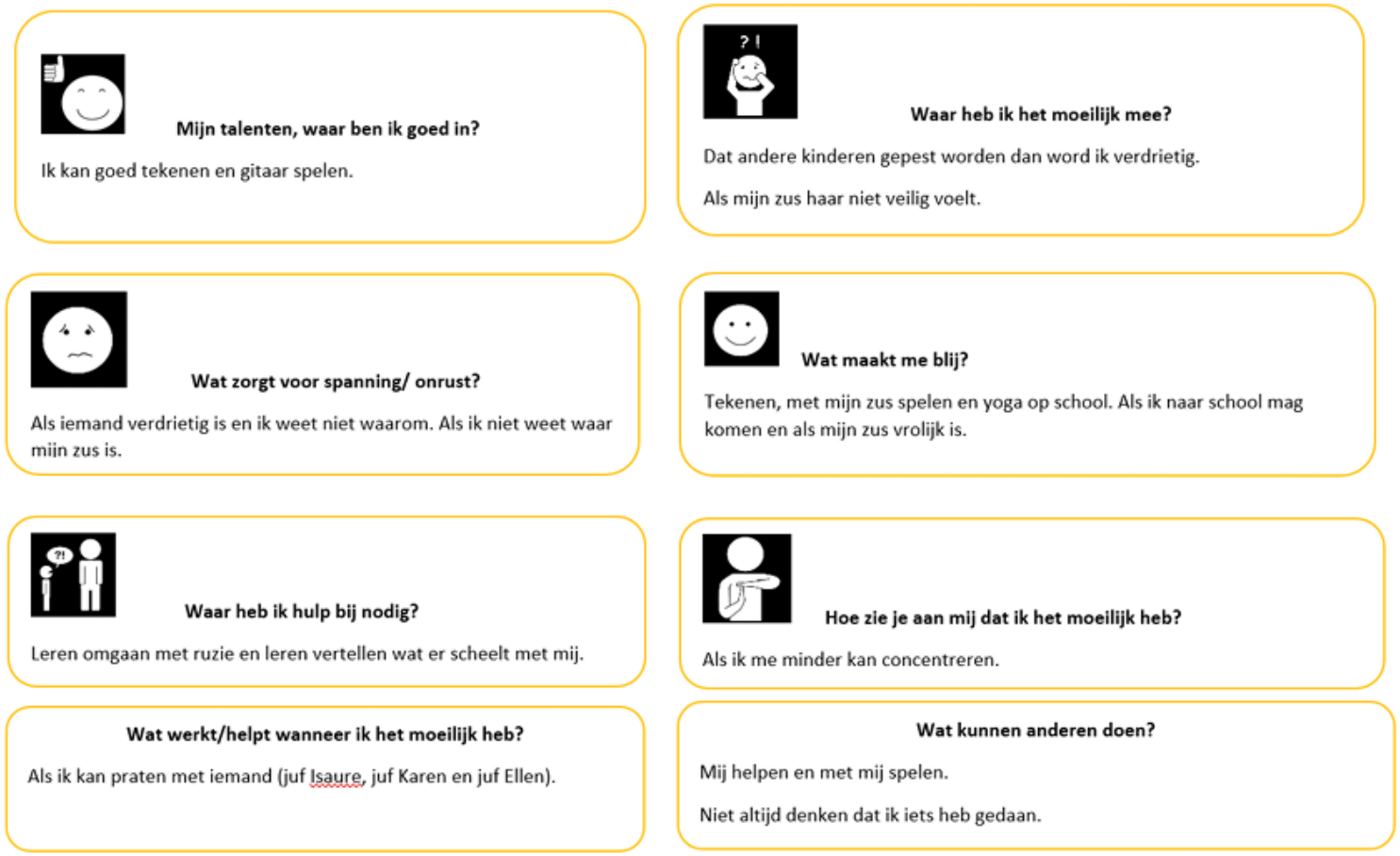

Mijn talenten, waar ben ik goed in?

Ik kan goed tekenen en gitaar spelen.

Waar heb ik het moeilijk mee?

Dat andere kinderen gepest worden dan word ik verdrietig.

Als mijn zus haar niet veilig voelt.

Wat zorgt voor spanning/ onrust?

Als iemand verdrietig is en ik weet niet waarom. Als ik niet weet waar mijn zus is.

Wat maakt me blij?

Tekenen, met mijn zus spelen en yoga op school. Als ik naar school mag komen en als mijn zus vrolijk is.

Waar heb ik hulp bij nodig?

Leren omgaan met ruzie en leren vertellen wat er scheelt met mij.

Hoe zie je aan mij dat ik het moeilijk heb?

Als ik me minder kan concentreren.

Wat werkt/helpt wanneer ik het moeilijk heb?

Als ik kan praten met iemand (juf Isaure, juf Karen en juf Ellen).

Wat kunnen anderen doen?

Mij helpen en met mij spelen.

Niet altijd denken dat ik iets heb gedaan.

Fig. 4. *Emotiepaspoort: voorbeelden.*

In de werking type 3 beschrijven de leerlingen zones:
- de groene zone (Wanneer ben ik rustig? Hoe zie je dat aan mij?),
- de oranje zone (Wat maakt mij onrustig? Hoe zie je dat aan mij? Hoe word ik weer rustig?)
- de rode zone (Wat maakt mij heel onrustig, boos? Hoe word ik weer rustig?)

BOUWSTEEN 4: WERK HERSTELGERICHT

Herstelgericht werken omvat een continuüm van preventieve en curatieve methodieken die helpen om ongewenst gedrag te verminderen en het schoolklimaat te verbeteren. Voorbeelden zijn: proactieve cirkels, herstelgesprekken, herstelcirkels, en peer mediation. De rode draad in elk van deze praktijken is verbindende communicatie die bijdraagt aan effectief klasmanagement, doordat er sterkere relaties ontstaan tussen leerkracht en leerlingen, en tussen leerlingen onderling.

- Versterk relaties in de klasgroep met proactieve cirkels
- Herstel relaties na een incident of conflict, bij een negatieve groepsdynamiek
- Herstel relaties na een incident of een conflict: herstelgesprek één-op-één
- Zet leerlingen in voor *peer mediation*

Voorbeeld Pius X - secundair onderwijs

Fig. 5. *Regels proactieve cirkels of herstelcirkels.*

Fig. 7. *Opstelling herstelcirkel*

PIUS X INSTITUUT ANTWERPEN

Herstelvragen

Wat is er gebeurd? — *feiten = waarneming*

Hoe heeft je dat geraakt? — *gedachten + gevoelens*

Wie is er nog geraakt?

Wat dacht je toen? Hoe denk je nu?

Hoe voelde je je toen? Hoe voel je je nu?

Hoe zou de ander zich voelen?

Wat was jouw aandeel? — *verantwoordelijkheid*

Wat had je anders kunnen doen?

Wat kan jij bijdragen om de schade te herstellen?

Wat heb je nodig om verder te kunnen? — *behoeften + verzoek*

Welke hulp of ondersteuning heb je nodig?

Welke verwachtingen heb je van de ander?

Fig. 6. *Herstelvragen herstelgesprek.*

BOUWSTEEN 5: REAGEER OP ONGEWENST GEDRAG

Een schoolbrede aanpak ontwikkelen met aandacht voor preventieve en curatieve technieken voor ongewenst gedrag is erg belangrijk. Het effectief omgaan met ongewenst gedrag voorkomt probleemgedrag en heeft een aantoonbaar positief effect. Zo een schoolbrede aanpak kan bestaan uit verschillende elementen: het aanleren en positief aanmoedigen van gewenst gedrag, geduld tonen, jezelf beheersen, vermijden dat leerlingen uit de klas gezet worden en herstelgerichte praktijken inzetten.

- Leer gewenst gedrag aan door bekrachtiging
- Combineer straffen en belonen
- Pak moeilijk gedrag schoolbreed aan
- Communiceer met ouders na (on)gewenst gedrag van leerlingen
- Verkies verbinding boven uitsluiting
- Speel in op de verantwoordelijkheid van leerlingen

Voorbeeld Visitatie Mariakerke – secundair onderwijs

	"Ik ben op tijd in de les".	*"Ik reageer rustig en beleefd tegen iedereen."*
Waarom vinden we dit belangrijk? Wat is ons doel?	• volledige lestijd lesgeven • rustige lesstart • geen onderbreking	• vorm van respect • basis om te leren • basis om te communiceren
Hoe kunnen we dit positief stimuleren?	• zelf op tijd zijn • op tijd starten • lokaalwijzigingen doorgeven • waarom-vraag gebruiken	• zelf rustig reageren • zelf beleefd blijven
Wat als een leerling de regel niet volgt?	• laatkomers aanspreken • schoolagenda vragen • nota "te laat" schrijven	• waarschuwing gedrag / strafstudie • altijd een gesprek leerkracht-leerling • hulp nodig? -> Leerlingenbegeleiding • onmogelijk om les te geven? -> leerlingenbegeleiding
	"Ik werk mee aan een goede les."	*"Ik spreek Nederlands op school."*
Waarom vinden we dit belangrijk? Wat is ons doel?	• basis om te leren	• taal die iedereen begrijpt • kansen verhogen
Hoe kunnen we dit positief stimuleren?	• Duidelijke verwachtingen • Duidelijke doelen • Interessante werkvormen • Afstemmen op beginsituatie	• Waarom uitleggen
Wat als een leerling de regel niet volgt?	• Gesprek met leraar (sanctie?) • Onmogelijk om les te geven? -> leerlingenbegeleiding	• Leerling aanspreken • Blijvend? -> waarschuwing gedrag

Alle schoolregels zijn omschreven aan de hand van drie vragen:

(1) waarom is deze regel belangrijk? Wat is ons doel?
(2) Hoe kunnen we dit positief stimuleren? en
(3) Wat als de leerling de regel niet volgt?

Voorbeeld Futura – buitengewoon basisonderwijs

- **Stap 1:** De leerkracht probeert het probleem eerst zelf op te lossen door de leerling in de klas een aparte plaats te geven.
- **Stap 2:** De leerkracht klopt aan bij de partnerklas. Partnerklassen zijn parallelklassen die naast elkaar zijn gelegen en die verbonden zijn met een deur. De leerkracht van de partnerklas komt mee ondersteunen of de leerling kan even in de partnerklas de les meevolgen.
- **Stap 3:** Als de leerling niet in de klas kan blijven, gaat de leerling naar time-out buiten de klas. Dat kan de rustplek (fig. 10) of de time-outstoel in de gang zijn (fig. 11 en fig. 12). Daar geldt de afspraak: "Ik heb een conflict op de speelplaats of in de klas. Ik kom hier 10 minuten tot rust."

Fig. 10. *Rustplek voor leerlingen.* **Fig. 11.** *Time-out stoel in de gang.* **Fig. 12.** *'Ik heb een conflict op de speelplaats of in de klas. Ik kom hier 10 minuten tot rust.'*

BOUWSTEEN 6: BEHEERS JE DIDACTIEK EN VAKKENNIS

Duidelijke instructies, leerlingen actief betrekken en hen vaak antwoordkansen geven tijdens de instructie komen het klasmanagement ten goede. Ook strategieën die inzetten op zelfverantwoordelijkheid van leerlingen helpen om je klas te motiveren.

- Verhoog met didactiek de betrokkenheid van leerlingen
- Geef duidelijk instructies
- Betrek leerlingen in de instructie door antwoordkansen te geven
- Speel in op individuele noden door gedifferentieerde instructie
- Bevorder de zelfverantwoordelijkheid van leerlingen
- Wees meester in je vak

Voorbeeld Futura – buitengewoon basisonderwijs

Weekplanner — Week 2 — 8 januari - 12 januari

Taken

Vak en onderwerp	pagina	kleurcode	Ma	Di	Wo	Do	Vr	Zelfevaluatie	Evaluatie juf	Commentaar
WISKUNDE										
WK3 B3: Les 19: De tafels van 4	77 - 82									
WK3 B3: Rekenmaatje 3 weer	83									
WK3 B3: Les 10: De deling als herhaalde aftrekking	37									
W3 B3: Les 11: De restdeling	41 - 46									
TAAL										
Spelling: TK2 - Deel D: T8: L6: Lekker stoer!	57 - 60									
Spelling: TK2 - Deel D: T8: Weeroefeningen	61 - 62									
EXTRA										
Spelling: TK2 - Deel D - T8: L5: Speuren en zoeken	53 - 56									

Dit kan ik helemaal alleen. Dit kan ik alleen, maar ik mag hulp vragen. Dit is nieuwe leerstof. Juf geeft me uitleg.

Fig. 2. *Weekplanner: voorbeeld.*

Voorbeeld Jenaplanschool Feniks – basisonderwijs

Fig. 3. *Hulpkaarten en materiaal op een duidelijk plaats in de klas.*

BOUWSTEEN 7: HEB AANDACHT VOOR INFRASTRUCTUUR EN INRICHTING

De klasindeling beïnvloedt de interacties tussen leerkracht en leerlingen en tussen leerlingen onderling. Een klasindeling waar de leerkracht oogcontact kan maken met alle leerlingen en gemakkelijk door de klas kan bewegen, verhoogt de betrokkenheid van leerlingen. Stem bovendien de klasopstelling af op de didactische aanpak en vermijd drukte door klaslokalen prikkelarm in te richten. Zet tot slot technologie doelgericht in en werk aan een duidelijk gsm-beleid om de focus op leren te bevorderen.

- Vergroot de betrokkenheid van leerlingen met een effectieve klasopstelling
- Tips voor een effectieve klasopstelling
- Vermijd lawaai, drukte en chaos. Kies voor prikkelarm.
- Zet technologie doelgericht in en werk aan een duidelijk gsm-beleid
- Van traditionele klassettings naar open-work spaces

Voorbeeld GAAF! Aalst - basisonderwijs

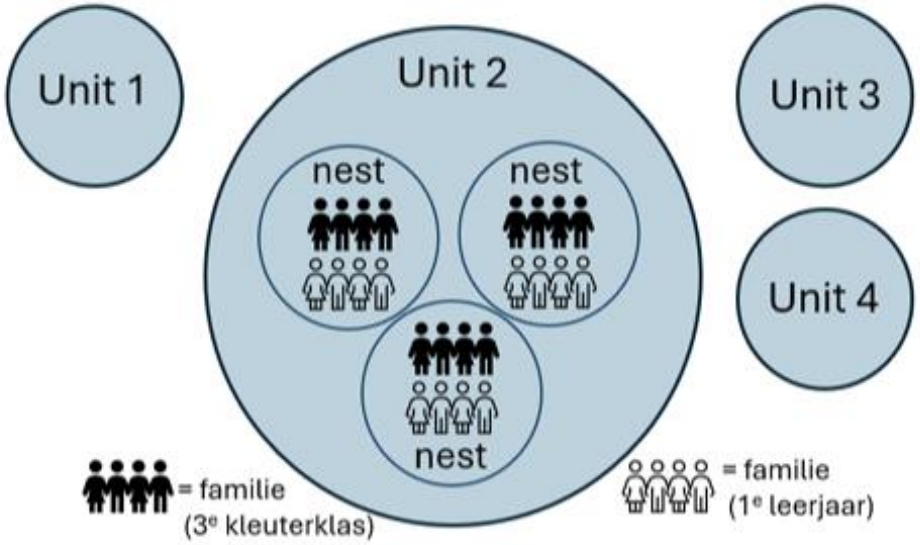

Fig. 1. *Vier units onderverdeeld in nesten en families.*

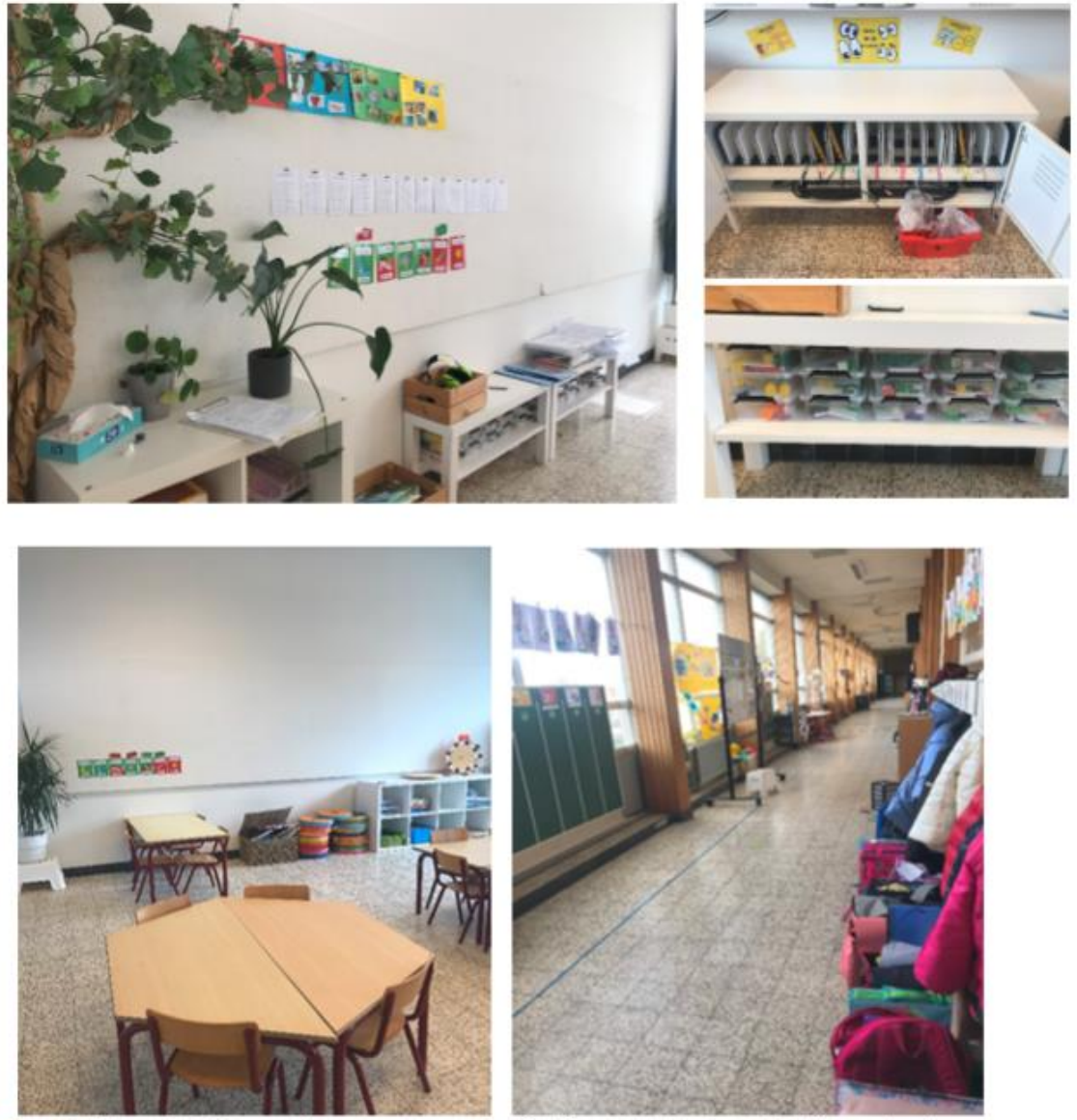

Fig. 16. *Sobere inrichting van klassen en gangen in U2, U3 en U4. Materiaal duidelijk geordend.*

Voorbeeld Visitatie Mariakerke – secundair onderwijs

Leerkracht:
“Wij doen in de namiddag bijvoorbeeld vaak de ene helft van de klas zelfstandig werk en de andere helft groepswerk waar de leerkrachten instructie geven. En na een half lesuur wisselen. En de leerlingen weten perfect hoe ze de klas daarvoor moeten opstellen, hoe ze de banken moeten verzetten.

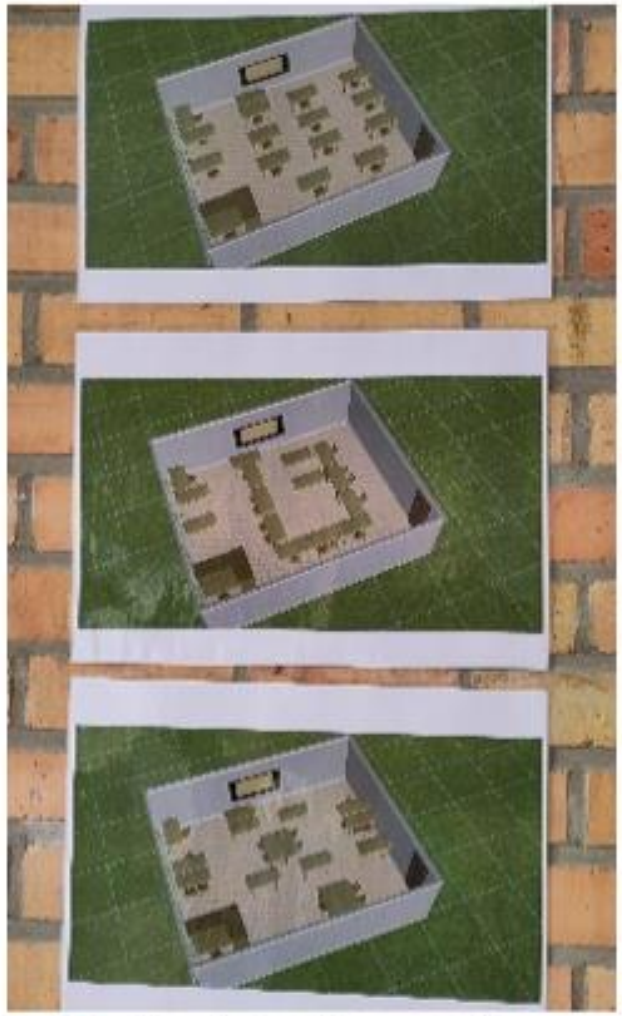

Fig. 10. *Flexibele klasopstellingen.*

BOUWSTEEN 8: GEEF CULTUREEL RESPONSIEF LES

Heb aandacht voor de diverse achtergronden van leerlingen. Versterk je relaties met leerlingen door in te spelen op hun interesses, rekening te houden met verschillen en gelijkenissen te benadrukken. Creëer een wij-gevoel door gemeenschappelijke waarden uit te dragen als schoolteam, met leerlingen én ouders. Leg tot slot de focus op leren: houd je verwachtingen hoog, streef gelijkwaardig onderwijs na en bied rijke leerkansen voor alle leerlingen.

- Wat is cultureel responsief lesgeven?
- Verbind leerlingen, leerkrachten en ouders met de school en draag samen gedeelde waarden uit
- Bouw aan een klas- en een schoolcultuur waar diversiteit wordt gewaardeerd en gerepresenteerd
- Wees een *warm demander*: zet in op warme, persoonlijke relaties en hoge verwachtingen

Voorbeeld Ursulinen Mechelen - basisonderwijs

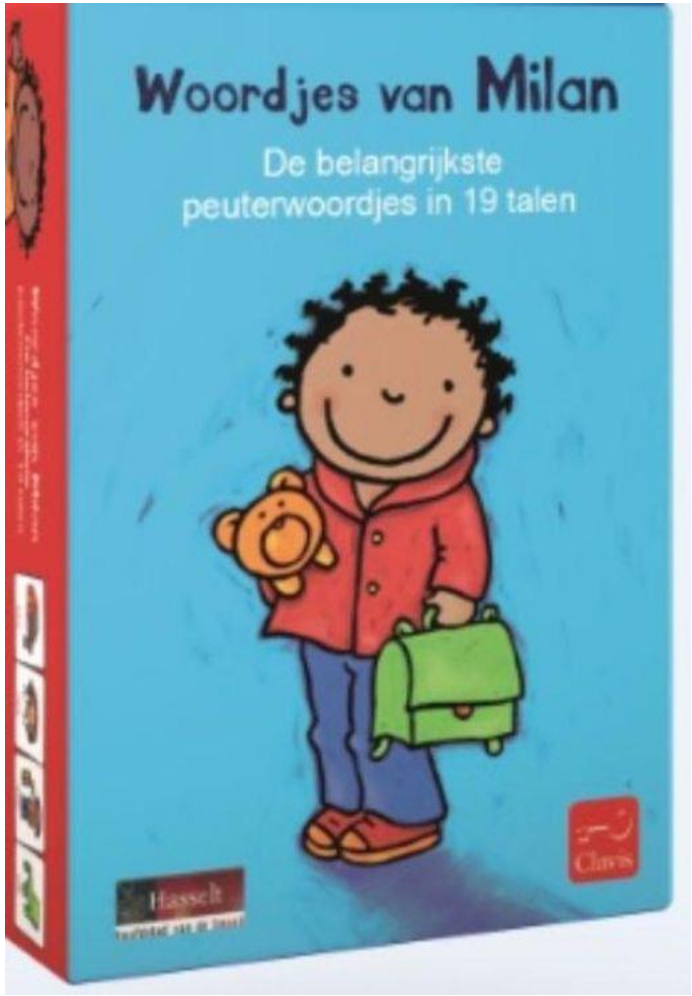

“Sinds de intakegesprekken zijn ingevoerd drie jaar geleden, merken wij nu in de onthaalklassen een 100% bereik van ouders. Het beleid dat we daarrond hebben, werpt zijn vruchten af.” (directeur)

Voorbeeld ZAVO Zaventem – secundair onderwijs

Schoolregel 1: IK AANVAARD IEDEREEN ZOALS DIE IS

“Sommige dingen zijn cultuurgebonden. Leerkrachten begrijpen dat niet altijd en leerlingen kunnen dat niet altijd goed verwoorden of zich op een goede manier uitdrukken. Wij brengen (als jongerencoach) eigenlijk de leefwerelden van de leerlingen dichterbij die van de leerkrachten.” (jongerencoach)

Schoolregels ZAVO Zaventem (links) en schoolregels St-Pietersschool Mech

BOUWSTEEN 9: BETREK DE OUDERS ALS PARTNER

Een netwerk van ouders en leerkrachten dat vastberaden en met zorg aanwezig is om de leerling te begeleiden, zorgt voor toename van het schools succes en bevordert het schoolklimaat. Verder is vertrouwen en open communiceren erg belangrijk in omgang met uitdagend gedrag van leerlingen. Daarnaast heeft het ook een positief effect op de zelfeffectiviteit van leerkrachten.

- Betrek ouders, dat verhoogt taakgericht gedrag, motivatie en betrokkenheid van leerlingen.
- Sta als opvoeders op één lijn (nieuwe autoriteit)
- Betrek ouders van bij het begin
- Bereid je goed voor op een oudercontact

Universiteit Antwerpen KdG Research Karel de Grote Hogeschool

Voorbeeld Sint-Maria Geel – secundair onderwijs

- **Contact met de ouders op verschillende momenten**
  - De oudermarkt (praktische info en sociale/financiële ondersteuning)
  - Eerste oudercontact gaat over kennismaking
  - Nadien een driehoeksgesprek (leerkracht-leerling-ouder) dat door leerling zelf wordt voorbereid

Wat leerden we uit de schoolbezoeken?

- Scholen werken aan meerdere bouwstenen tegelijk
- Sterk lerarenteam dat goed samenwerkt
- Ruimte, tijd en middelen voor professionalisering
- Gedeeld leiderschap vanuit een sterke schoolvisie
- Aandacht voor groepsdynamiek in de klas/op school
- Acties zijn afgestemd op ontwikkelingsniveau van het kind/de jongere
- Leerkrachten krijgen tijd om te groeien in een veilig schoolklimaat
- Evaluatie van de praktijken tijdens (in-)formele overlegmomenten

Meer info over dit onderzoek?
Vragen over vorming?

an.leroy@kdg.be